

Hic textus a Thomistis male sic redditur: DEUS ita movet, ut ad unum determinet, non tamen ex necessitate: tum quia extrinsecum determinans excluditur, et determinatio soli voluntati tribuitur: tum quia in 2. dist. 25. q. un. a. 1. ad 3. habetur: DEUS operatur in omnibus, ita tamen, quod in unoquoque secundum ejus conditionem: unde in rebus naturalibus operatur sicut ministrans virtutem agendi, et sicut determinans naturam ad talem actionem; in libero autem arbitrio hoc modo agit, ut virtutem agendi sibi ministret, et ipso operante liberum arbitrium agat; sed tamen determinatio actionis et finis in potestate liberi arbitrii constituitur; unde remanet sibi dominium sui actus, licet non ita, sicut primo agenti.

142. VII. Influxus causæ primæ in effectus sive actum determinatur a causâ secunda: nam q. 1. de Potent. a. 4. ad 3. Dicendum, quod, licet causâ primâ maxime insuat in effectum, tamen ejus influentia per causam proximam determinatur et specificatur. Q. 5. de verit. a. 9. ad 10. Dicendum, quod causâ primâ plus dicitur influere, quam secunda, in quantum ejus effectus est intimior et permanentior in causato, quam effectus causæ secundæ; tamen magis similatur causæ secundæ, quia per eam determinatur quodammodo actus causæ primæ ad hunc effectum.

143. Observa. Asserit quidem P. SCHMIEB ex GONET et BABENSTUBER, viros e Societate nostra præclaros ultro fuisse passos, D. THOMAM Prædeterminationem physicam docuisse; sed in hoc vel ab illis, vel cum illis insigniter deceptus est, nam quos ille citat, BELLARMINUS et PALLAVICINUS, quos etiam AUG. LE BLANC nominat, SUAREZ et CONIMBRICENSIS non illam, de qua est quæstio, Præmotionem physicam determinantem, necessario cum effectu conjunctam, et impedibilem agnoscunt, sed superius explicatam, ut ex eorum verbis constat: BELLARMINUS enim L. 4. de grat. et lib. arbitr. c. 16. ait: *Hinc fit, ut voluntas sit vere libera, et seipsa determinet, tametsi DEUS illam moveat et applicet ad opus: quoniam ipsa DEI motio in ejus potestate est, sive (ut loquitur CAJETANUS in 1. q. 49. a. 8.) DEI motione voluntas nostra libere utitur.*

SUAREZUS sic habet: *Animadverto imprimis, nunquam reperiri apud S. Thomam in cit. loc., causam primam determinare secundas ad omnes earum actiones, multoque minus reperiri apud eum mentionem physicæ prædeterminationis, præsertim respectu voluntatis liberæ.* Neque feliciter id ipsum ex libello, *Ratio atque institutio studiorum* inscripto, erucere nititur prædictus auctor.

ARTICULUS VI.

AN HOMO IN STATU NATURÆ LAPSE GAUDEAT LIBERTATE ARBITRII?

144. Nota. JANSENIUS non ita simpliciter, ut LUTHER. et CALVIN., denegat homini lapsa libertatem: sed ad hanc sufficere vult immunitatem a coactione, quam, ut ab illa brutorum spontaneitate discernatur, præcedat directio rationis, sublata vero omni indifferentia insuperabiliter determinatam ad unum. Itaque statuit duo actionum principia, unum, quo determinatur homo ad bonum, alterum, quo sollicitatur ad malum: prius dicitur

illi gratia victrix, posterius, concupiscentia prædominans: si hæc concupiscentia seu delectatio terrestris intensior ac victrix fuerit, voluntas hominis in moderno statu amat et facit malum necessario: si gratia seu delectatio cœlestis sit victrix aut relative superior, voluntas hominis necessario amat et facit bonum. Contra hanc JANSENI hæresin agendum hic explicatius, quo fiet, ut LUTHERI et CALVINI errores, a quibus illa quoad rem vix differt, validius expugnentur.

145. Dico. Homo in statu naturæ lapsæ gaudet libertate indifferentiæ ad bonum et malum.

Prob. I. ex S. Scriptura. Gen. 4. 6. etc. dixit DEUS ad CAINUM versantem in statu naturæ lapsæ: 1°. *Quare iratus es, et concidit facies tua?* 2°. *Nonne si bene egeris, recipies.* 3°. *Si autem male, statim in foribus peccatum aderit.* 4°. *Sed sub te erit appetitus ejus, et tu dominaberis illius:* atqui ex 1° constat, potuisse non irasci, si voluisset, quia de iis, quæ in hominis potestate non sunt, non quæritur, cur hæc faciat, v. g. cur moriatur? Ex 2° et 3° constat imprimis idem, quia non dicitur homini: si volaveris, recipies mercedem; si non, recipies pœnam: deinde constat, sermonem hic esse non tantum de rebus politicis aut indifferentibus, sed de moralibus ac pertinentibus ad salutem vel damnationem. Ex 4° liquet potestas eligendi bonum vel malum, quia dominium in peccatum, et concupiscendi cupiditates, sine ea intelligi nequit.

Ecclesi. 15. 14. etc. dicitur: DEUS ab initio constituit hominem, et reliquit eum in manu consilii sui: *adjecit mandata et præcepta sua. Si volueris mandata servare, conservabunt te. Apposuit tibi ignem et aquam; ad quod volueris, porrige manum tuam: ante hominem vita et mors, quod placuerit ei, dabitur illi;* in quem textum S. AUG. L. de grat. et lib. arb. c. 2. exclamat: *Ecce apertissime videmus expressum liberum voluntatis humanæ arbitrium:* atqui in hoc textu sermo est de libertate hominis in statu naturæ lapsæ, quia 1°. eadem fere verba dicuntur ad populum Hebræum toties jam rebellem, Deut. 30. 19. et Jos. 24. 15. 2°. Ecclesiasticus agit hic contra peccatores, qui sua peccata in DEUM referre volebant, quos ita reprehendit v. 12. *Non dicas, ille me implantavit,* ac pro ratione affert textum cit. 3°. Idem 31. 10. et 11. laudat justum: *Qui potuit transgredi, et non est transgressus, facere mala, et non fecit; ideo stabilita sunt bona illius in Domino;* ergo sicut hic, ita etiam ibi de statu naturæ lapsæ loquitur. Huc quoque faciunt, 1ª. Cor. 7. 37., 2ª. Cor. 9. 7. ad Philem. v. 14.

H. Ex Conc. inter quæ BRACCAR. I. damnavit STOICOS, PRISCILLIANISTAS, GENETLIACOS et MANICHEOS: CONSTANT. Sess. 8. WICKLEFFUM: SENONENSE in Præfat: COLONIENSE in Enchir.: LATERAN. sub LEON. X.: denique TRIDENTINUM LUTH. et CALV., quod Sess. 6. c. 1. can. 5. sic ait: *Si quis liberum hominis arbitrium post ADÆ peccatum amissum et extinctum dixerit... anathema sit;* can. 4. eodem feriuntur, qui dixerint, liberum arbitrium non posse gratiæ dissentire, si velit.

III. Ex SS. PP. Quorum 25. ex GRÆCIS, totidem ex LATINIS BELLARM. L. 5. de grat. et lib. arbitr. c. 25. et 26. affert; at non est necesse, hic referre singulos, tum quod contra Novatores unus sufficiat AUGUSTINUS supra relatus, tum quod hæretici hanc esse universalem traditionem SS. PATRUM fateantur ipsi: nam Cenfuriatores Centur. 20. c. 4. col. 59. postquam JUSTINI, IRENEI et

aliorum antiquissimorum sententias retulissent, sic aiunt: *Eodem modo CLEMENS ALEX. liberum arbitrium ubique asserit, ut appareat in huiusmodi tenebris (sic vocant liberi arbitrii assertionem) non tantum fuisse omnes ejus seculi DOCTORES, verum etiam in posterioribus omnes subinde crevisse.* CALVIN. autem L. 2. Inst. c. 2. §. 4. carpit PP. LATINOS, quod semper apud ipsos liberi arbitrii nomen existat, GRÆCOS etiam, quod illud ἀνεξαρτησίαν dixerint, ac si potestas sui ipsius penes hominem fuisset: c. 3. §. 10. ait, *Voluntatem DEUS movet, non qualiter multis seculis traditum est, et creditum, ut nostræ postea sit electionis, motioni aut obtemperare, aut refragari, sed etc.*; ergo.

Conf. ratione: Homo post peccatum ADÆ adhuc potest mereri, et reipsa meretur bene agendo, demeretur male agendo, uti fides docet, et fatetur JANSENIANI: at sine libertate indifferentiæ homo nec mereri potest bene agendo, nec male agendo demereri, prout itidem fides docet; ergo. Probationes alias ex ratione philosophica suppeditat ETHICA, quæ et objici solita ex eadem diluit.

146. *Obj. I. S. SCRIPTURA II. cit.*, maxime Eccli. 15., loquitur de homine infèro: ubi vero SCRIPT., CONC. et PP. loquuntur de libertate hominis post lapsum, per eam solum intelligunt mutabilitatem et vertibilitatem arbitrii, qua modo vult malum vincente concupiscentia, modo bonum dominante gratiâ; ergo libertas indifferentiæ pro statu naturæ lapsæ inde non probatur.

R. N. A. In quo apparet, Jansenistas sequi priores hæreticos, qui hæc itidem effugia attulerunt, et quidem 1um. CALVIN. L. 2. Inst. c. 5. §. 18., 2um. LUTHER. L. de servo arbitrio. Hinc

1°. Quoad text. cit. patet asserti falsitas ex interpretatione PP., inter quos ex hoc textu manere liberum arbitrium post peccatum orig., asserunt IREN. L. 4. cont. hæres. c. 71., CHRYS. Serm. 2. de Fato, BASIL. in Psal. 61. 10., TERTULL. L. 2. cont. Marc. c. 5., AUG., etc.

2°. Ista vertibilitas voluntatis, qua possit bene vel male agere successive, in utroque tamen subjecta necessitati illatæ vel a gratiâ, vel a concupiscentiâ, non est illa libertas arbitrii, quam SCRIPT., CC. et PP. statuunt; hæc enim Gen. 4. dicitur facultas, qua homo dominatur appetitui sive concupiscentiæ: Deut. 30., Jos. 24., Eccli. 15. qua possit eligere bonum vel malum: Eccli. 31. qua possit transgredi et non transgredi. CC. dicunt, hominem posse assentire vel dissentire, resistere gratiæ, recipere vel abjicere motionem supernaturalem, etiam in sensu composito. Hoc ipsum SS. PP. etiam clare exprimunt, consentitibus CALVINO et CENTURIATORIBUS.

Inst. 1. CC. et PP. tantum loquuntur *hypotheticæ*: sic TRIDENTINUM docens, hominem gratiâ motum posse illi dissentire, non id absolute dicit, sed hypotheticæ, si homo velit: hæc autem hypothetica non est ita explicanda, ac si homo absolute posset dissentire, sed quia velle dissentire gratiæ et dissentire sunt idem, si vellet dissentire, dissentiret: ideoque bene dicitur, hominem posse dissentire, si velit, h. e., si dissentiat.

R. 1°. Hoc ipsum dixit WICKLEFF. teste WALDENSI, L. 1. doctrin. fid. a. 1. c. 15.

R. 2°. N. A. Nam opus non erat nobis revelatione Scripturæ et definitione CONC. ut intelligeremus, hominem posse servare mandata, si servet, posse dis-

sentire, si velit. Dein simili ratione possem dicere, DEUS potest peccare et se odisse, si velit, Beati ab amore DEI possunt cessare, si velint.

Porro si propositio conditionata est de conditione impossibili, id, quod dicitur possibile sub conditione, est simpliciter et absolute impossibile; hinc propositiones absolute, DEUS potest peccare, Beati possunt ab amore DEI cessare, sunt de impossibili; ergo si in sensu composito gratiæ vel concupiscentiæ reipsa voluntas non posset dissentire, etiam hæc propositio absoluta est falsa: homo potest dissentire gratiæ, homo potest resistere concupiscentiæ: atqui tamen SCRIPT., CC. et PP. hæc absolutam docent et definiunt; ergo illa conditionata propositio, homo potest dissentire, si velit, non est de conditione impossibili, sed debet homo posse assentire vel dissentire, etiam præsentè gratiâ vel concupiscentiâ.

Inst. 2. Hæretici ante JANSENIUM damnati sunt ab Ecclesia, quod dicerent, amissam et extenuatam esse libertatem; ergo cum JANSENIUS eam remanere dicat, ejus doctrina tolerari potest, cum se discernat a Calvinianis.

R. 1°. In hoc etiam Jansenistæ imitantur alios hæreticos, qui semper studebant, ab antiquioribus se discernere, ut patet ex CALV. L. 5. cont. Pighium. 2°. D. discernit se JANSENIUS a CALVINO revera et proprio sensu N. Quoad verba tantum ac modum loquendi Tr.

Nullus hæreticorum negavit liberum arbitrium, eo quod homo necessitate coactionis determinaretur ad bonum vel malum, sed tantum, quia necessitate inclinationis, vel naturalis, vel adventitiæ non posset aliter agere; hoc ipsum autem JANSENIUS per gratiam vel concupiscentiam dominantem, per illecebras victrices, vel cœlestes, vel mundanas, docent.

Dixi, Tr., quia etiam LUTHER. de serv. arbitr. et CALV. L. 2. Inst. c. 2. §. 7. quamvis optaverint, nomen liberi arbitrii aboleri, tamen patiuntur illud usurpari, dummodo nihil præter libertatem a coactione significet; ita enim CALV. L. 2. cont. Pigh. ait: *Ego vero, quantum ad vocem pertinet, adhuc profiteor, quod in mea Institutione testatus sum, non adeo me superstitiosum esse in verbis, ut ejus causa velim contentionem aliquam movere, modo intelligentia sua maneat.*

Inst. 3. Hæretici veteres dixere, necessitatem esse impositam hominibus, bene vel male agendi, ab astris, fato, anima mala, vel aliunde, quod videbatur excusare a peccato: Janseniani docent, necessitatem esse a concupiscentiâ, quæ a culpa non excusat, quia eam in ADAM nostra culpa contraximus; ergo reipsa differunt.

R. 1°. N. C. Quia reipsa se non distinguunt ab Adrumetinis, qui per gratiam dixere tolli libertatem: nec a Manichæis, quia sicut illi duas animas, ita hi gratiam et concupiscentiam eorum principia necessitantia statuunt: nec a LUTH. et CALV., qui non minus affirmabant, gratiam esse donum DEI et concupiscentiam effectum peccati orig., ac JANSENIUS. De illa necessitate non excusante, et nobis in ADAMO libera, alibi. 2° CC. et PP. non damnarunt hæreticos veteres ex eo tantum quod necessitatem peccandi, vel bene agendi refundebant in præscientiam DEI, Fatum, Astra etc.: sed quia volebant homines esse necessitados ad bonum vel malum, et hinc tolli rationem meriti ac demeriti etc.

Inst. 4. LUTH. et CALV. docent, solam gratiam agere, et voluntatem se habere mere passive, velut quoddam inanime: virtutes et vitia non esse in

nostra potestate etc. quod utrumque negant Jansenistæ; ergo satis se ab illis discernunt.

R. D. C. ut supra. Juxta D. THOM. 1. 2. q. 1. a. 1. homo proprie non dicitur agere ut homo, nisi quando libere agit. APOST. ROM. 7. negat, se operari motus concupiscentiæ indeliberatos, et TT. docent, gratias prævenientes, divinas illustrationes intellectus et piæ motiones voluntatis fieri a Deo *in nobis sine nobis*: per quæ omnis tantum negatur concursus hominis *liber*, non autem *physicus*: cum certum sit, et concupiscentiæ et gratiæ prævenientis motus esse vitales, et sic ab homine etiam vitaliter procedere.

Jam cum Jansenistæ nihil aliud dicant, quam quod voluntas vere concurrere ad actus bonos et malos agat et cooperetur tantum physice: non autem libere, cum necessario agat: non distinguuntur ab hæreticis in TRIO. damnatis, qui liberum duntaxat voluntatis concursum, non autem physicum et vitalem ac spontaneum negabant; sic enim ait LUTH. de *serv. arbitr. Necessario operamur: necessario, dico, non coacte, h. e. homo cum vacat spiritu DEI, non quidem violentia, velut raptus oborto collo, nolens facit malum, sed sponte et libenti animo facit...* Apertius ista habet CHEMNITIVS in EXAM. TRIO. ad Sess. 6. CALV. L. 2. *Inst. c. 5. §. 14. Quis ita desipit, ut hominis motionem a jactu lapidis nihil differre autumat? neque vero simile quidquam consequitur ex nostra doctrina: in naturales hominis facultates referimus approbare, respicere, velle, nolle, eniti, resistere.* Item L. 5. cont. PIGH. *hominem sic quidem docemus agi DEI gratia, ut simul tamen agat etc.* Atque eatenus etiam concedunt, virtutes et vitia esse in nostra potestate.

147. Obj. II. Non datur libertas et indifferentia in homine, si DEUS, et non homo, omnia disponat, agat et eligat: atqui DEUS, et non homo, ita disponit omnia, uti patet ex Isa. 26. 12. *Domine! omnia opera nostra operatus es in nobis.* Prov. 21. 1. *Cor Regis in manu DEI, quocumque voluerit, inclinabit illud.* Jerem. 10. 23. *Non est hominis via ejus, nec viri est, ut ambulet, et dirigat gressus suos.* Rom. 9. 16. *Non est volentis, neque currentis, sed miserentis DEI; ergo.*

R. N. min. Cum Prov. 16. 9. dicatur: *Cor hominis disponit viam suam, sed Domini est, dirigere gressus ejus*; hinc ad 1^{am}. D. DEUS omnia operatur in nobis sine nobis N. Cum nobis ex propria electione et determinatione operantibus C. Ad 2^{am}. D. DEUS, quocumque voluerit, cor inclinabit, illud necessitando N. Illud vocando et movendo, quomodo seilicet congruere; ut vocantem non respuat, sed vocanti consentiat C. Ad 3^{am}. D. Non habet in potestate vias suas quoad successum et executionem, quia sepe vel aliter succedunt, vel nequeunt executioni mandari, quæ homo proposuit C. Quoad intentionem, propositum et electionem Subd. Homo solus, et sine auxilio DEI C. Cum DEI auxilio N. Ad 4^{am}. D. Non est volentis hominis, sed miserentis DEI, si spectetur operatio hominis quoad ultimam rationem discernendi C. Si spectetur quoad se Subd. Non est solius volentis hominis C. Volentis cum gratia DEI N. De singulis alibi plura.

Inst. 1. Captivus sub lege peccati, et arbore mala non potest agere bene: atqui homo in statu naturæ lapsæ est *captivus et servus peccati*, Joann. 8. 34., 2. Tim. 2. 26., et peccator est *arbor mala*, Matth. 7. 18.; ergo.

R. D. M. Captivus quoad sensum et consensum, item arbor mala *qua* mala,

et voluntarie talis perseverans non potest agere bene C. Captivus quoad sensum tantum, sed non quoad consensum, h. e. qui invitus experitur motus concupiscentiæ, aut arbor quidem *quæ* mala, sed tamen eligens esse bona N. Habet unusquisque in voluntate, scilicet cum gratia, aut eligere quæ bona sunt, et esse arbor bona, aut eligere quæ mala sunt, et esse arbor mala; hinc Joan. 8. 34. solum innuitur, quod peccator necessario sit subjectus pœnis peccati, nec possit sine gratia a peccato et ejus pœnis se liberare, ac justitiam consequi. Ex 2^a Tim. 2. 26. colligitur, dæmonem a Deo permitti, magis sævire in impios et incredulos, quia ob voluntariam cæcitatem et pravos habitus difficilius resipiscunt et tentationibus resistunt; non tamen ab illo ad peccatum necessitari. Responsio ad textum Matth. 7. 18. patet ex dictis.

Inst. 2. Qui malum agit etiam contra suam voluntatem, non agit libere: atqui homo ita agit malum, quia Rom. 7. 15. *Non quod volo bonum, hoc ago, sed quod odi malum, illud facio.* Ibidem. v. 23. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis*; ergo.

R. D. M. Homo etiam contra voluntatem agit malum materialiter tale, et tantum improprie peccatum C. Formale malum, et peccatum proprie tale N. Sensus 1us textus est: non sentio inclinationem ad bonum, quam vellem habere, sed propensionem indeliberatam ad malum, quam nollem sentire; quamvis autem indeliberatos concupiscentiæ motus necessario experiamur, possumus tamen per gratiam illis non consentire; non consentientibus autem non imputantur illi ad culpam. Sensus 2us est, hominem necessario experiri indeliberatos motus concupiscentiæ, et sic sub lege peccati improprie talis captivari.

148. Obj. III. CONC. ARAUS. II. can. 13. ait: *Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, nisi per gratiam baptismi non potest reparari: quod amissum, nisi a quo potuit dari, non potest reddi*; unde COELESTIN. P. ep. 1. ad Episc. Gall. n. 4. ait: *In prævaricatione ADE omnes homines naturalem possibilitatem perdidisse*; ergo.

R. D. A. Arbitrium quoad substantiam spectatum est infirmatum, ob cæcitatem intellectus et propensionem voluntatis ad malum ex originali peccato ortam, et arbitrium quoad accidentalem modum, scilicet habitus supernaturalis et gratias infusas est amissum C. Arbitrium quoad substantiam non tantum est infirmatum; sed etiam amissum N. Patet hoc ex fine Cone. contra Pélagianos habiti. Eodem modo explica COELESTIN. P. Nimirum possibilitas ADAMI supernaturalis, h. e. potentia agendi salutariter, quam cum natura condita per gratias simul datas habuit, amissa est per peccatum, non vero naturalis, h. e. potentia agendi ex propria electione, quæ cuilibet rationali creaturæ congenita est.

Inst. Idem Conc. can. 22. ait: *Nemo habet de suo, nisi peccatum et mendacium*: ergo.

R. Hic canon utique diversus erit a damnatis propositionibus, BAN 27. *Liberum arbitrium sine gratiæ DEI adjutorio non nisi ad peccandum valet*, et QUESNELLI 38. *Peccator non est liber, nisi ad malum, sine gratia Liberatoris*; unde D. A. Nemo de suo habet, nisi peccatum et mendacium, h. e. ex se et

suis viribus relictus non valet operari aliquid utile ad salutem C. H. e. nihil boni, nequidem naturalis, agere potest, sed semper peccat in omnibus actionibus, quæ fiunt extra statum gratiæ N.

149. *Observa.* Quodnam sit subjectum et objectum libertatis: cuius actui et quomodo conveniat denominatio liberi: sitne libertas actui libero essentialis: utrum denique possibilis sit omissio pura libera: hæc forme Philoſophi disquirunt. Est autem *omissio*, carentia vel non positio actus, *libera*, quando actus tunc omittitur, cum proxime potuisset poni, *pura*, quando non habet adjunctum ullum actum positivum, in quo ipsa vel *directe* sit volita, ut cum dico: nolo audire Missam, vel *indirecte*, ut cum libere pono actionem cum auditione Missæ incomponibilem, v. g. lusum cum præscientia, quod interim tempus, audiendi sacrum, prætereat. Dicendum itaque, quod, si detur talis omissio respectu actus præcepti, sit verum peccatum imputabile, quia est *virtuale ac interpretativum* exercitium libertatis: nam qui positus omnibus ad agendum requisitis abstinere ab omni actu, perinde se habet in æstimatione prudentum, ac si positive nollet aut positive vellet non agere; sic vero in æstimatione prudentum virtualiter et interpretative suam libertatem exercet, ac proin peccat.

CAPUT III.

DE MORALITATE ACTUUM HUMANORUM.

ARTICULUS I.

Unde desumenda Moralitas Actuum Humanorum?

150. *Nota.* Principia *Moralitatis* dicuntur ea, ex quibus fit, ut actus sit bonus vel malus; sunt autem *Objectum*, quod voluntas per se et primario attingit, non duntaxat secundum suam entitatem physicam, sed moralem, h. e., secundum rationem motivam ad amorem vel odium: *Circumstantiæ* hoc versu comprehensæ, *quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando*, quæ actui in suo esse jam constituto superaddunt accidentalem quandam bonitatem vel malitiam: *Finis*, non intrinsecus operis, utpote ab objecto indistinctus, sed extrinsecus operantis; hic quamvis in numero circumstantiarum contineatur, speciatim tamen hic respiciendus est, quia præcipue movet in actione. Circumstantia moraliter mala, e. g. impatientia, distractio, vanitas, vel *antecedenter* actioni bonæ annecti potest, dum in illam influit ut causa, vel *concomitanter*, dum in decursu actionem bonam depravat. Demum moralitati actus *interni* superaddi potest executio actus *exterioris*. Inde triplex quæstio: 1º. An objectum, circumstantiæ, finis tribuant actui moralitatem? 2º. An et quomodo per circumstantiam malam depravetur actio? 3º. An actus interni moralitas per actum externum augeatur?

151. *Dico I.* Moralitas actus humani tum ex objecto, tum ex circumstantiis, tum ex fine desumitur.

Prob. I^{um}. Actus specificantur a tendentia, ordine et respectu ad *objecta*; hinc virtutes Theologicæ specie differunt a Moralibus, quia illæ DEUM, non autem istæ pro objecto habent: et adulterium ab homicidio ob diversa specie objecta; ergo etiam actus moralis in ratione bonitatis vel malitiæ primario specificatur ab objecto moraliter bono vel malo, prout per intellectum representato. *Conf.* Quia alias sequeretur, actum, qui versatur circa objectum intrinsecè malum, ex fine extrinsecò posse fieri bonum aut meritorium, quod falsum est. Dixi 1. *primario*, quia moralitas ab objecto derivata ante aliam quæcumque actui convenit, ac semper eadem manet, quamvis aliæ mutentur. 2. *Ab objecto moraliter bono vel malo*, quia ab objecto indifferente non specificatur actus, sed a fine extrinsecò, et circumstantiis. 3. *Prout per intellectum representato*, tum quia non cognoscitur, an et quæ moralitas objecto ex se conveniat, tum quia objectum ut cognitum amatur vel repudiatur.

Prob. II^{um}. Quia actus circa objectum indifferens, e. g. comestio aut deambulatio, ex *circumstantia* bona vel mala potest fieri moraliter bonus vel malus: actus per circumstantiam, e. g. furtum in templo fit sacrilegium; unde TRID. Sess. 14. c. 3. ait, eas circumstantias in confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant: moralitas actus per circumstantias crescit et decrescit, ut patet in duobus minutis VIDUÆ Marc. 12. 42. missis in gazophylacium, quæ propter affectum et paupertatem dantis maximis divitum largitionibus a CHRISTO præferuntur. Atque hæc tenent, etiamsi duratio, intentio, libertas major et minor, aliæque ejusmodi circumstantiæ, quæ se tenent ex parte actus, reflexe non cognoscantur ac intendantur; idem est de circumstantiis personæ, uti est gratia, vi cuius actus est meritorium, presbyterium, vi cuius incontinentia presbyteri est sacrilegium, quamvis prior nesciat, alter reflexe non cogitet.

Prob. III^{um}. Quia ex *fine* actus indifferens fit bonus vel malus, actus malus pejor, actus bonus melior vel malus; quippe finis potest esse, et est plerumque objectum formale, seu motivum: atqui ab hoc actus desumit moralitatem juxta commune axioma: *Quidquid agunt homines, intentio judicat omnes*; ergo.

152. *Dico II.* Actus bonus per circumstantiam venialiter malam non penitus depravatur.

Prob. Talis *circumstantia* habet se per modum accessori, atque in casu, quo, dum quis prædicat, orat, jejunit ad DEI gloriam, vanitas aliqua, distractio aut tædium irrepit, non tam est circumstantia, quam actus plane diversus; ergo non obstat, quo minus agens honestatem actionis præcipue intendat, ac proin ejus actio, quamvis ex parte imperfecta, utpote cuius bonitas ex consortio circumstantiæ aut actus de se mali minuitur, non omnino depravatur. Id quidem PATRUM doctrinæ conforme, et adversum est errori CALVINIANO, vi cuius nulla moraliter loquendo est hominis actio, quæ peccatum non sit; ac demum suavi DEI providentiæ consentaneum, quæ pretiosum a vili separans, bonorum operum paleas purgat flammis picularibus, et quod superest virtutis, pro auro mundo habet. Altamen indubium